

Èpica, o el poeta i la història, 1

Sóc lector de poesia, com qualsevol persona que dedica gran part de la vida a la literatura, però no gaire bon lector, ni lector tècnic o expert: no sempre, ni de lluny, sóc capaç d'explicar per què m'agraden uns versos o per què no. No sé, en tot cas, si això té gaire importància: potser en té més el simple plaer de la lectura. Lector i meditador, com ho som tants de nosaltres: amb una contemplació reposada i reflexiva que és tan sovint font de suggeriments, amb una lectura atenta que és inevitablement font d'evocacions. Quan llegim som d'alguna manera participants de l'acte de creació del *poietés*, del creador o productor de l'obra, i l'autor o poeta quan escrivia havia necessàriament de buscar les emocions, les connexions i les paraules que porta dins d'ell (i que d'algun lloc han vingut, abans d'entrar-hi), o traure-les directament de fora: de fora, que vol dir de les persones o de les coses, de l'aire i el sol i la llum, dels arbres, les pedres, els núvols, els colors, els sorolls i els sons. I també, o de vegades sobretot, de les coses que passen al seu voltant, de les persones i dels fets, de les peripècies i els esdeveniments del seu temps o del temps passat, i llavors l'obra, el poema, és també un document o un testimoniatge de la història. Vist amb uns ulls molt peculiars, no cal dir-ho, com són els ulls del poeta, i convertit en paraules de poema, que no són necessàriament un text de crònica. L'emoció, l'evocació, per tant, poden explicar tant o més que la descripció, posem per cas, d'una tragèdia col·lectiva. Com aquells versos inicials de Pere Quart: "A Catalunya deixí/ el dia de ma partida/ mitja vida condormida./ L'altra meitat vingué amb mi/ per no deixar-me sens vida." Res no explicarà millor l'experiència profunda de la derrota i de l'exili. I res no explicarà millor que els últims versos el fons d'aquesta història i d'aquesta pàtria perduda: "Una esperança desfeta,/ una recança infinita,/ i una pàtria tan petita/ que la somio completa." La recança, la pàtria i el somni seran, no cal dir-ho, compartits pel lector o escoltador del poema. I d'això es tracta: de sentir allà dins els efectes del fet històric sobre l'esperit de l'autor dels versos. Aquest procés de visió-emoció-interpretació-paraula és segurament la més antiga i clàssica de les definicions de *poesia* o de creació d'una obra d'art: és la

Joan Francesc Mira

consideració de la *póiesis* com a imitació, reproducció o evocació d'una realitat, de la creació com a recreació. Almenys si hem de fer gens de cabal de l'autoritat d'Aristòtil.

Llegim les *Corrandes d'exili*, i reproduïm dins de nosaltres

el moment històric, l'experiència, l'emoció i el dolor del fets mateixos que visqué el poeta i gran part del seu poble i del seu país. I hi ha també el plaer d'apreciar-ne allò que –sense saber ben bé què és– en solem dir "qualitat literària". Una qualitat present des dels inicis de la nostra tradició poètica, és a dir, des del pare Homer, quan els homes no vivien encara en *ciutats*, sinó en i amb la natura, en contacte permanent amb la mar i amb el cel, amb la tempesta, la pluja i el llamp, amb l'eixida i la posta del sol, amb la terra, amb el bosc i amb les bèsties. La història humana, aleshores, era una història amb déus imprevisibles i humaníssims, sense els quals els enfrontaments, les guerres i les batalles no significarien gran cosa. Els déus prenen partit, desvien llances, envien tempestes, i fins i tot participen activament en la restauració d'un ordre social alterat, al palau d'Ulisses, per la prepotència, la injustícia i l'abús intolerable dels pretendents de Penèlope. Al final del Cant XX de l'*Odissea*, quan ja s'acosta el desenllaç, la deessa Atena fa que augmente la seua insolència per tal d'augmentar la indignació d'Ulisses: "No va permetre Atena que aquells pretendents refrenaren/ cap dels ultratges cruels: no ho va fer perquè així s'enfonsava/ més dins del cor la sofrença d'Ulisses el fill de Laertes." Es prepara, doncs, l'acte final de la història, on la deessa prepara també la justícia poètica brutal que convertirà el sopar en massacre: "Els, riallers i contents, preparaven un àpat alegre, /ric i abundant, ja que van immolar nombrosíssimes bèsties./ Mai no hi hauria, però, un menjar més amarg que aquell àpat,/ com el sopar que la dea i l'heroi poderós preparaven/ per a servir-los; perquè ells, molt abans, ja tramaven infàmies" (traducció meua). El lector, tal com vol Aristòtil, es troba transportat al cor d'una escena inoblidable, el resultat de la qual serà també una lliçó moral. Perquè la història, en els poemes clàssics, és sempre un exemple d'allò que cal fer i d'allò que cal no fer, de la insensatesa humana i de les seues conseqüències.

"El lector, tal com vol Aristòtil, es troba transportat al cor d'una escena inoblidable, el resultat de la qual serà també una lliçó moral. Perquè la història, en els poemes clàssics, és sempre un exemple d'allò que cal fer i d'allò que cal no fer, de la insensatesa humana i de les seues conseqüències"